

УДК 657.41

Патряк О.Т.,

здобувач кафедри обліку у державному

секторі економіки та сфері послуг,

Тернопільський національний економічний університет

Облік корпоративних прав: реалії сьогодення європейського законодавства

У статті обґрунтовано доцільність вирішення проблем обліку корпоративних прав в процесі імплементації європейського законодавства в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, на вітчизняному, науковому та практичному досвіді. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених корпоративним правам, було здійснено спробу дати оцінку ступеню гармонізації законодавства сфери корпоративного права, обліку та аудиту.

Ключові слова: облік, корпоративні права, євроінтеграція, корпоративне законодавство.

О. Patriak

Облік корпоративних прав: реалії сьогодення європейського законодавства

У ринковій економіці економічне зростання тісно пов'язане з розвитком ринків капіталу, його рухом та трансформаціями, у результаті чого відбувається перерозподіл джерел фінансування діяльності у інвестиційно привабливих секторах економіки. Як правило, рух капіталу відбувається за допомогою функціонування корпоративних прав та здійснення щодо них корпоративних відносин. Кон'юнктура ринків капіталу, зокрема фондових ринків корпоративних прав реагує на суспільно значимі події та вказує на бажання та готовність інвестувати за певного стану інвестиційного клімату, податкового, валютного, антимонопольного регулювання окремої країни тощо. У зв'язку з цим встановлено, що розвиток галузей вітчизняної економіки в контексті реалізації європейського вектору розвитку України вимагає активізації інвестиційних процесів, зокрема, залучення акціонерного капіталу, що є неможливим без посилення прозорості інформаційного забезпечення діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, обліково-інформаційної підтримки податкових розрахунків у процесах обігу корпоративних прав.

У статті обґрунтовано доцільність вирішення проблем обліку корпоративних прав в процесі імплементації європейського законодавства в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, на вітчизняному, науковому та практичному досвіді.

У ході дослідження розглянуто тенденції та перспективи розвитку обліку корпоративних прав у контексті євроінтеграції. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених корпоративним правам, було здійснено

спробу дати оцінку ступеню гармонізації законодавства сфери корпоративного права, обліку та аудиту та реалії сьогодення європейського законодавства.

Акцент зроблений на домовленості щодо співробітництва у сфері законодавства про заснування та діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік та аудит. Саме ця складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, не применшуючи значення інших частин, може принести найбільш відчутні результати для України.

Співпраця з ЄС із питань корпоративного управління, бухгалтерського обліку та аудиту дозволить використати досвід ЄС із побудови корпоративного законодавства, дозволить привести регулювання діяльності корпорацій в Україні до вимог міжнародних стандартів, що має збільшити рівень довіри інвесторів та кредиторів до показників фінансової звітності українських компаній.

Ключові слова: облік, корпоративні права, євроінтеграція, корпоративне законодавство

Патряк А. Т.

Учет корпоративных прав: реалии европейского законодательства

В статье обоснована целесообразность решения проблем учета корпоративных прав в процессе имплементации европейского законодательства в условиях глобализационных и интеграционных процессов на отечественном, научном и практическом опыте. Несмотря на значительное количество исследований, посвященных корпоративным правам, была предпринята попытка дать оценку степени гармонизации законодательства сферы корпоративного права, учета и аудита. Ключевые слова: учет, корпоративные права, евроинтеграция, корпоративное законодательство.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Дослідження обліку корпоративних прав у процесі приведення законодавства України відповідно до європейських стандартів є цікавим не лише з позиції теорії, але й практики, оскільки зумовлює низку як правових, так і фінансових наслідків.

Розвиток галузей вітчизняної економіки в контексті реалізації європейського вектору розвитку України вимагає активізації інвестиційних процесів, зокрема, залучення акціонерного капіталу, що є неможливим без посилення прозорості інформаційного забезпечення діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, обліково-інформаційної підтримки податкових розрахунків у процесах обігу корпоративних прав.

Відставання України у світовій конкуренції корпоративних законодавств погіршує інвестиційний клімат і сприяє витоку національного капіталу за кордон [8; с. 59]. Не викликає сумнівів той факт, що необхідно вивчати зарубіжний досвід регулювання обліку корпоративних прав і сприймати найкраще з напрацьованого іншими країнами в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемним питанням обліку корпоративних прав, зокрема базу процесу адаптації законодавства України до законодавства ЄС, присвятили свій науковий пошук О. Р. Бойкевич, О. М. Вінник, І.В. Лукач М. Р. Лучко, І. Р. Калаур, О. Р. Кібенко, О. І. Пилипенко, І.Б. Спасибо-Фатеева, та інші.

Цілі статті. Обґрунтувати доцільність вирішення проблем обліку корпоративних прав в процесі імплементації європейського законодавства в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, базуючись на реаліях економічної, політичної, соціальної ситуації в країні, на вітчизняному науковому та практичному досвіді.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Україна взяла на себе зобов'язання поступово імплементувати європейське законодавство у свою правову систему. Про це йдеться у Законі України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». [6]

Зокрема «Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами» від 14 червня 1994 року, визначено пріоритетні сфери адаптації законодавства, до яких віднесено й корпоративне законодавство.

Невід'ємною частиною цієї угоди є Перелік актів законодавства України та *acquis* Європейського Союзу в пріоритетних сферах адаптації. До здобутків ЄС належать прямі законодавчі акти (угоди), підзаконні акти (положення, директиви, рішення, рекомендації тощо), а також прецедентне право (судові рішення Суду Європейських Співтовариств та Суду ЄС першої інстанції). Законодавчі та нормативні акти ЄС

та практика їхнього виконання в сукупності відомі під назвою „acquis communautaire” або „здобутки Європейської Спільноти” [3].

Таким чином, щоб вступити до Європейського Союзу, будь-якій країні необхідно досягти відповідності до певних критеріїв, і прийняття „acquis communautaire”, які розділені на 31 главу. Глава 5 (Корпоративне право чи законодавство у галузі акціонерних товариств (компаній)) має безпосереднє відношення до фінансового обліку та аудиту у приватному секторі; глава 2 (Свобода пересування фізичних осіб), глава 3 (Свобода надання послуг), глава 4 (Вільний рух капіталу) і глава 6 (Політика у галузі конкуренції) також мають застосування в приватному секторі та в аудиторській діяльності. Коли країна подає заявку на членство, Єврокомісія надає їй обліковий формуляр, в якому послідовно необхідно вказувати етапи просування у прийнятті АС.[9]

Більш масштабною у порівнянні з « Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами» є «Угода про асоціацію між Україною та ЄС».

Угода про асоціацію є найбільшим міжнародно-правовим документом в історії незалежної України. Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набере чинності після її ратифікації усіма Сторонами. На даний час Угода ратифікована Україною та Європейським парламентом 16 вересня 2014 р. Дана угода складається з 2 частин: політичної та економічної.[10]

Складовою економічної частини Угоди є розділ V «Економічне та галузеве співробітництво», Глава 13 якої висвітлює домовленості щодо співробітництва у сфері законодавства про заснування та діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік та аудит. Разом з тим саме ця складова УА, не применшуючи значення інших частин, може принести найбільш відчутні результати для України.

Відповідно до розділу «Законодавство про заснування та діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік та аудит» секторальної частини Угоди з метою створення

повноцінно функціонуючої ринкової економіки та задля стимулювання торгівлі, сторони співпрацюватимуть з таких питань:

1. Захист прав учасників, кредиторів та інших зацікавлених сторін у відповідності з вимогами ЄС у цій сфері;
2. Впровадження на національному рівні відповідних міжнародних стандартів та поступового наближення до правил ЄС у сфері бухгалтерського обліку та аудиту;
3. Подальший розвиток політики корпоративного управління у відповідності до міжнародних стандартів, а також поступове наближення до правил та рекомендацій ЄС у цій сфері.

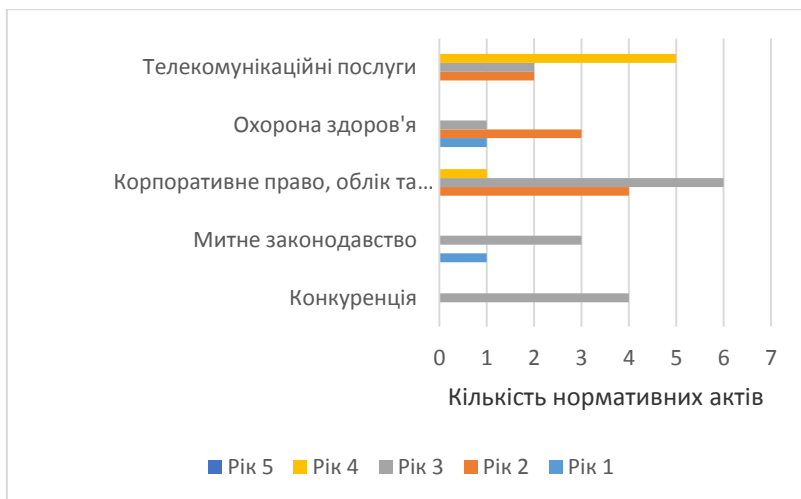
Сторони спрямовують свою діяльність також на обмін інформацією та досвідом щодо існуючих систем та відповідних нововведень в зазначених сферах. Окрім цього, буде покращено обмін інформацією між національним реєстром України та бізнес реєстрами держав-членів ЄС.[5; с. 111].

Таким чином, співпраця з ЄС із питань корпоративного управління, бухгалтерського обліку та аудиту дозволить використати досвід ЄС із побудови корпоративного законодавства, дозволить привести регулювання діяльності корпорацій в Україні до вимог міжнародних стандартів, що має збільшити рівень довіри інвесторів та кредиторів до показників фінансової звітності українських компаній.

Угода про асоціацію приділяє особливу увагу гармонізації як чинного, а й майбутнього законодавства України з правом ЄС.[2; с. 14].

Найбільш поширеним способом гармонізації є прийняття внутрішніх правових актів, положення яких повинні відповідати нормам права ЄС. Згідно з цим, зробимо спробу дати оцінку ступеню гармонізації законодавства перелічених сфер, до яких віднесено сферу корпоративного права, обліку та аудиту.

Аналіз праць [2; 5; 10] дає нам можливість виокремити діаграму виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС.

Незважаючи на існування проблем, в Україні вже зроблено перші практичні кроки на шляху гармонізації окремих галузей внутрішнього законодавства з правом Євросоюзу. У багатьох з них уже ухвалено окремі закони чи підготовлено законопроекти, спрямовані на створення умов для діяльності суб'єктів господарювання, які є аналогічними тим, які існують в Євросоюзі. [2; с. 17] У цілому багато корпоративних норм уже гармонізовано, проте проблемними є саме норми бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Інструментом, за допомогою якого здійснювалась гармонізація корпоративних прав держав – членів Співтовариства, стали директиви. Необхідно підкреслити, що у період розробки та прийняття директиви з корпоративного права Європейського Союзу, поступово перетворилися на тягар для розвитку корпоративних відносин всередині Союзу, а процедура внесення змін у такі директиви є не тільки складною, а й тривалою.

Проте, оскільки законодавство ЄС постійно змінюється вступають в силу нові директиви, що регулюють облік корпоративних прав, доповнюються положення і оголошуються нові судові рішення, законодавчо-нормативні акти ЄС і практика їхнього виконання становлять не єдиний статичний документ, а сукупність, що постійно розвивається, адже Україна

повинна сприймати найкращі здобутки з іншими країнами в цій сфері.

Зобов'язання Української сторони стосовно імплементації положень законодавства ЄС з вищенаведених питань відображені в актах (acquis) ЄС, до яких має відбуватися наближення законодавства України в сфері заснування та діяльності компаній, корпоративного управління, бухгалтерського обліку та аудиту.

Можна вважати три директиви, котрі охоплюють питання обліку приватного сектору, за основу АС у цій галузі це:

1. Четверта Директива ЄС у галузі корпоративного права, яка координує положення, прийняті у країнах-членах, щодо представлення і змісту річних балансів і річних звітів, загальні принципи оцінки статей в річних розрахунках (наприклад, економічна доцільність), правила оцінки конкретних статей щорічної звітності акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю.[4]

2. Сьома Директива Ради ЄС координує національне законодавство у галузі консолідованих (зведених) рахунків (тобто, рахунків груп компаній) і визначає умови, за яких необхідно надавати такі рахунки. Директива регламентує правила складання річної звітності; пропонує форму фінансової звітності, які є результатом компромісу між континентальним підходом до гармонізації принципів обліку та англійської доктрини достовірного і об'єктивного уявлення.

3. Директива Європейського парламенту та Ради ЄС (2006 р.) про обов'язковий аудит річних рахунків та консолідованих рахунків. Директива стосується бухгалтерського обліку і звітності, якою скасовується Восьма директива, а також вносяться зміни до Четвертої та Сьомої директиви щодо прав компаній, консолідуючи їх в бухгалтерський кодекс ЄС. Пропозиція про зміни і доповнення до Четвертої та Сьомої директив ЄС у галузі корпоративного права має на меті досягнення більшої довіри до фінансово-звітної документації, яку надають компанії.

Положення цих директив будуть імплементовані протягом 3 років після набуття чинності цією Угодою.[4]

Сутність викладеного дає підстави стверджувати, що директиви у галузі бухгалтерського обліку викликатимуть значне покращення якості фінансової інформації, тому що спрямовані на гармонізацію (зближення) правил складання, перевірки й розкриття фінансової звітності компаній і, як зазначає А.В. Асосков, "складають так званий "Європейський бухгалтерський кодекс". [1, с. 243].

Також серед актів ЄС відповідно яких має відбуватися наближення законодавства України в сфері заснування та діяльності компаній, корпоративного управління, бухгалтерського обліку та аудиту належить Регламент (ЄС) № 1606/2002 Європейського парламенту та Ради ЄС від 19.07.2002 про застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Документ легалізує застосування в ЄС Міжнародних оціночних стандартів (IAS), Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), а також всіх оціночних стандартів, які можуть бути прийняті Міжнародною палатою оціночних стандартів (IASB).

Положення даного документу будуть імплементовані протягом 2 років після набуття чинності цією Угодою.

Варто відзначити, розроблення, прийняття та впровадження нормативно-правових актів з метою імплементатії положень Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 26 червня 2013 р. № 2013/34/ЄС про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язану звітність певних типів підприємств.

Розглядаючи необхідність координації роботи з імплементатії міжнародних принципів корпоративного управління в Україні, варто звернути увагу на Висновок Економічного та Соціального Комітету 2003 року, що оголосив про початок розробки програми, спрямованої на забезпечення стабільності та передбачуваності ринків країн, із якими країни ЄС пов'язані спільним бізнесом та інвестиціями.[11; с. 109]

Що стосується принципів корпоративного управління то їх імплементатія (2014-2017 роки) до законодавства України становитиме великий крок вперед, забезпечить захист міноритарних акціонерів, які в Україні не користуються

особливою увагою, сприятиме відкритості ринку та підвищенню конкурентоздатності вітчизняних підприємств. [4]

Практичним інструментом підготовки до реалізації до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС до моменту набуття чинності є Порядок денний асоціації України – ЄС (ПДА).

З урахуванням ПДА здійснюються заходи, необхідні для забезпечення підготовки до імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Є, а саме: передбачається посилення співробітництва в усіх сферах законодавства про товариства, корпоративне управління, бухгалтерський облік та аудит шляхом обміну досвідом та інформацією щодо їх найкращої практики і чинних регуляторних рамок.

Триває розроблення законопроекту про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах .

Забезпечено запровадження в Україні міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ 28 «Інвестиції в асоційовані компанії», МСФЗ 31 «Участь у спільних підприємствах» МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність»). Вітчизняні підприємства, насамперед публічні акціонерні товариствами, банки, страховики, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність безпосередньо за міжнародними стандартами фінансової звітності, тобто за правилами, зрозумілими іноземним інвесторам та партнерам. [7]

Висновки. Сутність викладеного дає підстави твердити, що ширша співпраця з ЄС та адаптація норм національного законодавства у сфері корпоративного законодавства і управління, бухгалтерського обліку та аудиту дозволить значно покращити загальний інвестиційний клімат в Україні, запобігатиме витоку капіталу за кордон, сприятиме виходу бізнесу, підприємницької діяльності з тіньової сфери, створить умови для залучення іноземних інвестицій.

Список використаної літератури

1. Асосков А.В. Правовые формы участия юридических лиц в международном коммерческом обороте. – М.: Статут, 2003. – 349 с.
2. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравйов, Н. Мушак // Віче . - 2013. - № 8. - С. 12-18.
3. Гілен Ф., Баррос А.К.Г., Бухгалтерський облік і аудит в корпоративному секторі у відповідності до „ACQUIS COMMUNAUTAIRE”:[Електронний ресурс] / Фредерік Гілен Ана Крістіна Гірата Баррос; пер. О. Трощанської // Режим доступу :<http://siteresources.worldbank.org>
4. Додатки до розділу IV: торгівля та питання, пов'язанні з торгівлею / Угоди про асоціацію між Україною та європейським союзом : [Електронний ресурс]// Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/docs/Agreement/Annex_XXVI_to_XLIII_to_Agreement.pdf
5. Економічна складова угод і асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління/Під ред.. І. Бураковського та В. Мовчан./К.: Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, 2014. – 139с
6. Імплементуємо Європейське законодавство – в нашу правову систему: [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://kyiv-vestnik.com.ua/public_s7961.html
7. ІНФОРМАЦІЯ «Про імплементацію Порядку денного асоціації Україна – ЄС у 2014 році» :[Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>
8. Кібенко О.Р. Перспективи адаптації корпоративного законодавства України до законодавства ЄС // Корпоративне право в Україні: становлення та розвиток. Зб. наук. пр. (За матер. міжрегіонал. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 26-27 вер. 2003 р.). –К.: НДІ приват. права і підпр-ва АПРН України, 2004. –С. 58 –61.
9. Керівництво для ведення переговорів про розширення Європейського Союзу: розгляд по главах (“Enlargement of the European Union Guide to the Negotiations Chapter by Chapter”) :[Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/chapters/negotiationsguide.pdf>
10. Угода про асоціацію між Україною та європейським союзом : [Електронний ресурс]// Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344
11. Opinion of the Economic and Social Committee on the "Trends, structures and institutional mechanisms of the international capital markets", OJ C 061, 14.03.2003, P. 105 – 113.